

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОМУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГаш МЫЗЫЛ ХООРАЯ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГаш МЫЗЫЛ ХООРАЯ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1958

МАРТ

4

ВТОРНИК

№ 44 (4014)

Өртөз 20 коп.

Колхоз тургузуун улам ыңай хөгжүдөр болгаш машина-трактор станцияларынь эде организаस्ताар дугайында

ССРЭ-ниң Дээди Сөведиңиң сессиязынга эш Н. С. ХРУЩЕВТУҢ илеткелиниң Тезистерини

I.

ССРЭ-ниң көдөз ажыл-агыйының хөгжүлдезиниң кол-кол түннелдери

I. Совет чурт база, экономиканын болгаш культураның күчүлүгү көдүрүлүшү, эртериник болгаш техниканын чечетелиниңиникин, улустун чагай байдалының чыгылыш чок өзүлдесиниң оруу-биле бар чоруур. Социалисттик үлетпүр, хамыктың мурунда аар индустрия шактын темпилер-биле хөгжүп турар. Үлетпүрү болгаш туугу-пу эргелен башварар чорукту эде тургузарынь сөөлү үеде боттандырган бүдүргөниң кайгамчык хөй кураалының азын азылга киирип, ажылчы чоннарны эң калыб массаларны чогадкычы инициативанын болгаш илкенин хайныктырып, биестик индустриалыстың болгаш чурттуң бүгү улус ажыл-агыйының хөгжүлдезинге чаз үе-чада болган.

Коммунист партианың ажылдап кылганы эң чутула кемчелерин амыдыралга чүткүлдүг боттандырган түннелинде биестик социалисттик көдөз ажыл-агыйымыс бар турган хожуулашкыны кыска хуусада ажып эрткен болгаш улус чедимишнерин чедип алган. Чурттуң чөөн талам районнарын кур болгаш куруккал чөдөрүң кайгамчык улус дөнгөнерин шилтедиң алганын ачымдыа бүгү көдөз ажыл-агый бүдүргөсиниң үндөсин болуп турар тараа ажылчыны хөгжүлдесинге улус базым кылдырган. Сөөлү чылдарда мал ажылчыны хөгжүлдесинге дыка улус чедимишкери чедип алдыган. Чонун кижжи буртуңга овааштыр эвт, сүт болгаш саржаг бүдүрө талам-биле Американын Каттышкан Штаттарын эң чөөкү чылдарда чедер деп сорулганы шийтирөөр дөш муруначы колхозтарын болгаш совхозтарын инициативанын өзугаар бүгү улустун шимчөөшканын калбарган.

Улус ажыл-агыйының бүгү адырларын көдүрүлүшү үндөлдөзү национал орулга өзүп, ажылчы чоннарын амыдыралының байдалыраң кижжи, чурттага түдүү калбарган. Эвилендерин республикаларын эргелерин улам ыңай калбартыр талам-биле партианың ап чоруткал кемчелери оларын экономиканын болгаш культураның улам-на дүрген өзүлдөзү хандырган, ССРЭ-ниң улустары улам-на сыйрып каттыштырылган, оларын бузулбас найыр-болышкыларын чедип келген. Ам Совет Эвиленин база тайбынын күчүлүг чөлентизи, муруначы эртериник, техниканың болгаш культураның ийитке үлөзө көрдүргөн эң чутула төвү болуп, бодуну шыларангай ажылчынышкынына болгаш делетей дешилдесиниң херээнге кайгамчык улус салышканын ол киирип турар.

СЭКП-ниң XX съездинин төөгүдү шийтирлерин чайгылгыш чок боттандырышкан, Коммунист партия бүгү совет улустун хөгжүлдезиниң коммунист тургузуушкуну планнарын күөсөдиринче угландырын турар. Биестик партианың үжүү чүдөз дең, оң амыдырал-биле көөдөз кады чоруп, ажылчы чоннарын эң-не калыб массаларына биле сыйрып калыбы болуп, улустун инициативанын болгаш илкенин болуп чоруунга, тургузууга чогаалыганына долу дөнгөни берип турарында болуп. Биестик партианың күжү—оң марксисч-ленинч теориянын уурттуга болдуруп, хөгжүлдесин төөгүдү чаз үе-чада бүдүргөдө-ле сепирин алгаш чурттуң коммунистиче орулга бурунгаар шимчөөшкенин эң чутула сорулгаларын чедимишкери шийтирел болуп, иныг кол чүдүдү тып билдирде болуп.

Үлетпүрү эргелен башварарын эде тургустаның соон дарый ССРЭ-ниң хөгжүлдезиниң амгы үе-чадамында экономиканы тургузуушкунуң таламында колхоз тургузуун улам ыңай хөгжүдөр болгаш машина-трактор станцияларын эде организаस्ताар—улус ажыл-агыйының эң чутула болгаш сонгараттынмас сорулга кылдыр бирги черге көдүрүп турар. Колхоз тургузуушкуну практиканын, көдөз ажыл-агыйының бүдүрүчү күштерин хөгжүдесинге улам-на улус дөнгө аргаы боорини, биестик чуртувуска көдөз ажыл-агый продуктуларының албешилин тургузарының эргөөк чутулазы ол сорулганы чүткүлдү тургузуу турар.

2. Көдөз ажыл-агыйны хөгжүдесин, социалист эгедерге ову чаарты тургузарының айтырларын Коммунист партианың болгаш Совет күрүениң инициативанын төвүге көөдөз туруп белген. В. И. Ленинин ажылдап кылганы коммунист тургузуушкунуң программаның чуртуу индустриализаастарының болгаш электрификацияны планна-биле чегерелештир, социализм тургузуушкунуң ажылчы тараачынарнын хий миллион массаларын хандыкшымын киирериниң карачангыс иши оруун, механизаастаттынган социалисттик улус көдөз ажыл-агыйы тургузарыңче оркуту айтынар кооператив планн эң чутула черин ээлеп турар.

Тениздыг ленинч кооператив планн болза, социалисттик улус көдөз ажыл-агыйге шилтишинин чуртуу чүдөз индустриализаастарының суурунга боттатган турри болуп, ажылчы тараачынар социализмге чүдөз ажылчы аныгы-биле эвилендежип алгаш, оң улуртулганы-биле киирип болуп дөргөни барымдалап турар.

Ленинч кооператив планын боттандырышкан, Коммунист партия массалык колхозчу шимчөөшканын белеткөөк болгаш организастаан, ол шимчөөшканы колхозчу тургузуугу тургузарыңга, чер ажылчы бүдүргөниң чаз, социалисттик аргазы тургузуу бадыткаарыңга чедип келген. Ол дөргө, төөгүдү жуур-дузаам улус тилкеле болган, чүдө дөргө социализм тургузуушкунуң эң нарын сорулгаларын бирөөни чедимишкери шийтирөөр аргазы ол берген. Миллион-киллион эң адым тараачынар болгаш хөдөчистер кулактарың кууданынган, денниң түргөлдөз болгаш карагы бүдүрүчү чоруткан адырылган. Калыб коллективизацияның суурунга үндөлдөз, кулак өзүлганы уутуван, кижини кижжи жөлчүрү чоруту совет көдөзгө кадан көөдөз уутуван. Колхозчу тургузуугу тургузуганы-биле ажылчы тараачынар чаз амыдыралын тургузуушкунуң чырыктымыг орунче үнес. Үрүмек тараачын ажыл-агыйны социалисттик кылдыр чаарты тургузар. Чуртуу индустриализаастарын чедимишкери чорутканын, көдөз ажыл-агыйны тракторлар-биле, комбайнар-биле болгаш амгы үеңге еске-даа машиналар-биле чөсөлдөзүңиң ачымдыа болдунар аргалыг болган. Көдөзгө

социализмниң тилкелесин ажылчы агынның болгаш тараачынарнын эвиленди амыдыралчы улус күштүүн көрүзүп, ол бузулбас эвиленди улам-на быжылаан.

3. Колхозчу тургузуугу тургузганы болгаш быжылааны биестик партианың деннин чыгыне шүткүңү тилкелесин болуп турар. Биестик чуртувуска 30 чылдар мурунда турган 25 миллион байдаргай тараачын ажыл-агыйларын орунга, Совет Эвилениде механизаастаттынган социалисттик улус көдөз ажыл-агый бүдүргөсини тургузунган. Амгы үеде чуртта 78 муң чыгач колхозтар, 8 муң МТС-тер болгаш 5800 совхозтар бар.

Көдөз ажыл-агыйды социалист чаартыга болгаш ону амгы үеңге техниканын-биле чөсөлдөзүңү улус ажыл-агыйының ол чутула арзырныга күш-ажылдын бүдүрүчүлүгү дыка өстүрерин хандырган. Чурттуң көдөз ажыл-агыйының барангың продукцияны революция мурундагы үенинге дөнгөргө ам-даа баткан өскөн. Бир өвөс 1932 чылда, боттарынның туруп белгениниң баштайгы үенинде, колхозтар Совет күрүнеге чүдөз 800 миллион пудтан биче-ле амгы тараанын дузааган болза, 1956 чылда олар 2 миллиард 370 миллион пуд тараанын дузааганнар; хөвөнни 1932 чылда—1 миллион 162 муң тоннаны, а 1957 чылда—3 миллион 780 муң; хандырыштыр азыр чигир сөкөдө—4 миллион 198 муң болгаш 37 миллион 264 муң тоннаны; эвти—136 муң тоннаны болгаш 2 миллион 909 муң тоннаны; сүтү—746 муң болгаш 13 миллион 79 муң тоннаны; дүкү—19 муң болгаш 170 муң тоннаны дузааганнар болгаш картофельди база ногааларын ийи батан хөйүк дузааган. Социалисттик улус бүдүргөлөр болуп совхозтар көдөз ажыл-агый хөгжүлдесинге чутула рольду ойнап турар. Бир өвөс 1932 чылда совхозтарга тараа культуларының ниити тарылга шөлү 7,9 миллион гектар болуп турган болза, 1957 чылда ол 35,5 миллион гектар чедип өскөн. Совхозтарда көдөз ажыл-агый бүдүргөсиниң кемчөөни сөөлүгү чыдарың дүргүдүңа дыка улгапкан. Чурттуң бүгү тарылга шөлүнүң дөртүң биринден ажып кезип болгаш тараа культуларының бүгү тарылгаларының барык 30 хуус совхозтарда инициативанын. 1956 чылда тараалам совхозтарга тарааны бүдүрер болгаш күрүнеге дулаары 1953 чылдыгына дөнгөргө беш батан көзүдөн. Көдөз ажыл-агый продукцияның өскө-да хөвөрлерин күрүнеңгө белеткөөргө совхозтарын жуур-дузаам база бөдөн, 1957 чылда күрүнеңгө белеткөп болган садан алган бүгү өзлиң 21 хуусун, хаан өзлиң 32 хуусун, сүртүү 21 хуусун болгаш дүктүн 27 хуусун совхозтар дузааган.

Совет күрүниң салгыш салышканының ачымдыа социалисттик көдөз ажыл-агыйның материал-техниктиг күчүлүгү базам тургустунган. Бир өвөс 1932 чылдык төвчүлүгө чедир ССРЭ-ниң бүгү көдөз ажыл-агыйына 148 муң тракторлар (он беш эт күдүңгө чигежелер санаварга), 14 муң чык автоматобилдери, 14 муң муң комбайнарларын сандатынган турган болза, амгы үеде 1 миллиард 700 муң чыгач тракторлар, 660 муң чык автоматобилдери болгаш 450 муң ажып тараа комбайнарлар бар.

Колхозтарын ниити бүдүргөсиниң өскөниң түннелинде колхозчу тараачынарнын амыдыралының денеси бөдөн. Колхозчуларын ботту орулгаларын революция мурундагы ажылчы тараачынарнын орулгаларына дөнгөргө азылган турар чангыс кижиге чегерелешти, денештирген өрткөргө азырга 4 катан, а күрүне күсөөл-биле халас өөрдөгенин болгаш өмөдөгенин, особелерин болгаш өскө-да тилкелесин база чигеделерин барымдалап азырга—6 катан көзүдөн. Чаа амыдыралын тургузуушкунуң болгаш коллективтиг күш-ажылдын чорудулуңа кайгамчыктыг колхозчу кадрлар калыбын быжылаан, чаа кижилер, ниитиниң социалисттик бүдүргөсиниң илдесиниң тургузуучулары өскөн болгаш быжылаан.

Ада-чурттуң Улус дайымың үенинде фашист эжелечилер көдөз ажыл-агыйга азжок улус каражаны таварыштырар түрүдө, колхоз тургузуу улус чедимишкери чедип алган. Дайын үенин кады-деңгун шыгалдарын чедимишкери түдүр өрөөк база дайының балыгарын дүрген экиртикеш, социалисттик көдөз ажыл-агый бодуну амыдыралчымын, бодуну күчүлүг күштерин көргүсөн.

4. Социалисттик көдөз ажыл-агыйны хөгжүдөр дугайында күн-бүрүңү салгыш салышканын илестирешкан, көдөз ажыл-агыйны улуртуп турарында көдөз ажыл-агый бүдүргөсиниң чамды адырларын сандараанынга чедип келген улус чөсөлдесин болгаш алдагандарын партианың Тен Комитети бодунуң сентябрь Пленумунга (1953 чылда) болгаш даразындагы пленумунагы илестирген. Ажыл херестик иныг байдалы-биле партия өтөткөн шыдаваан, күчүлү үлетпүр-биле чегерелештир чонугу болгаш күрүнеңгө еске-даа бүгү хөгжүлдесин долур хандырырынга негеттини турар ол хире кемчөөдиг азы-чек болгаш чиг этти бүдүрүп шыдаар аргалыг бүгү талазы-биле сайырылган көдөз ажыл-агыйды долур өрөөк чутула деп ол санан болгаш санаал-даа турар.

Бүгү улустун эң чутула сорулганы кылдыр, көдөз ажыл-агыйны шийтирлтиг көдүрерин сорулганын көдүрүп үндүрүшкан, партия болза совет ниитилеңдиг амыдыралчы хөгжүлдесин барымдалаан, оң-биле кады көдөз ажыл-агый бүдүргөсиниң кайгамчык улус жуур-дузаамын дугайында, коммунистиче шилтишиниңгө эргөөк чутула азы-чекенди албешканын тургузар дугайында марксизм-ленинчиң программаның өөрдөгилерин ол улуртуга болдуруп. Ниитилеңдиг амыдыралында чер ажылчы болгаш азы-чек бүдүргөсиниң эң чутула рольдуну эргөргө коммунисттин үндөли салыкчылары онзаап демделген чоразанар. Азы-чекен чүдүрерин бүдүрер шүүт-ла бүдүргөчүлери болгаш черге каалыг-даа бүдүргөсини амыдыралының эң-не бирги негедеси болуп турар» деп Б. Марс айткан чоран («Калыпал», т. III, ар. 617). Социалисттик тургузуушкунуң планнарын ажылдап кылдышкан, хлөд дөш демисел социализм дөш демисел болуп, көдөз ажыл-агыйны хөгжүдөр болгаш азы-чекен бүдүрерин көвүлдөри чурттуң бүгү улус ажыл-агыйны болгаш ажылчы чоннарын амыдыралының денелин көдүрериниң чайлап чөз

Бүгү улустун чугалажышкыны чоруп турар үеде партия, совет, профэвилел болгаш комсомол организацялары күрүне планнарын күөсөдиринче болгаш ажыр күөсөдиринче бүгү ажылчы чоннарын чогадкычы энергиязын болгаш идепкейни угландырап, колхоз болгаш совхоз буртуңгө чаксы тарылганы чедимишкери чорударынче, көдөз ажыл-агый продуктуларын бүдүрерин көвүлдесиниң талазы-биле хүлээлгелерин күөсөдиринче эр, херэежен колхозчуларын, МТС-терин болгаш совхозтарын ажалдакчыларынын күженишкенин мобилизаастаар ужурлуг.

(СЭКП ТК-ның Пленумунуң февраль 26-да хүлээп алган доктаалындан).

негедеси болуп деп В. И. Ленин таймадырал чораз. Ленинниң чугалазы болза: «Бандыг-даа социалисттик чурт бир өвөс ол үлетпүрде ажылдап турар ажылчынарнын азы-чекен хандырап, Совет эрге-чагыраның херестик дөни черлерде он-он болгаш чүс-чүс муң ажылчынарны чорудар аргалыг болуп төлөөдө, чөгүтүр азы-чек фондунуң ажылчынарнын болгаш тараачынарнын дем каттыштырган күженишкенин-биле чынып ап шыдаас болза, ажылчы-тараачы эрге-чагыранын күрүне болуп аргазы чөк. Азы-чек фондуну чөтө чүдөз чугалаар болуп. Ажыл-агыйның бузуг үндөнерин — ол дөргө азы-чек фондунуң азы-чек фондун чөтө социалисттик политика чүдөз күөсөди болуп артар» (Чогаалары, т. 31, ар. 475—476).

Коммунист партия көдөз ажыл-агыйны шийтирлтиг көдүрер дөш бүгү улустун демисел организаастаашкан, амыдыралдан хоорулган консерваторларга болгаш доктаалыгерге өлүмүг ойтуу шакшышканын берген, чүдө дөргө олар партианың деннин шүткүңга уураамын, кур болгаш куруккал черлерин шилтедиң алдыр, мал ажылчыны продуктулуң бедилер, ниитиниң ажыл-агыйны хөгжүдөр, колхозчуларын материалдыг сонургалынын принципни чайгылгыш чок чорудары чегерли иныг эң чутула кемчелерин боттандырылган уураамын турганнар.

5. Көдөз ажыл-агыйны шийтирлтиг көдүрер, тарааны болгаш мал ажылчыны продуктуларын бүдүрерин көвүлдөр талазы-биле ТК-ның пленумунагы болгаш СЭКП-ниң XX съездинге биестик партианың ажылдап кылган делетней программаны амыдыралда чедимишкени боттатып турар.

Ол программа болза көдөз ажыл-агыйның бүдүргө-техниктиг базамды дүргөткөдөр, мергешилди тускай эртерин организаасты болгаш ажылчы-механизатор кадрлар-биле колхозтарын, МТС-терин болгаш совхозтарын быжылаарын, колхоз бүдүргөсини калбартырынга колхозтарын болгаш колхозчуларын материалдыг сонургалынын деннин принципни чайгылгыш чөк боттандырылган колхозтарга өргөлдө улам ыңай демократичарынче угланды чамды кемчелерин чорударын көргөн.

Ол программаны боттандыра дөш партия биле Совет күрүне кайгамчык улус ажылды чоруткан, ол дугайы даразындагы сан-мөдөөр бүдүрер херестик турар. 1954—1957 чылдарың үеңде көдөз ажыл-агыйге: 508 муң тракторларын (15 эт күдүңгө чигежелер санаварга), 293 муң тараа комбайнарларын, салас болгаш кукуруза акаар 143 муң комбайнарларын, 467 муң чык автоматобилдери, 684 муң трактор сөкөдөларин чоруткан. Мергешилди кадрлар-биле көдөз ажыл-агыйга улус дузаам көргүсөн. Бир өвөс 1953 чылдык ияль 1-ге чедир колхозтарга болгаш МТС-терге дөш болгаш тускай ормука эртерин 83 муң тускай эртеринлер ажылдап турган болза, 1957 чылдык декабрь 1-де иныг тускай эртеринлер 227 муң кижжи болуп берген.

Сөөлү дөт чылдарың дугайында көдөз ажыл-агыйге—бүдүрүлгө башчыларын, улус тугуларын тугулары, тракторларын, машиналарын болгаш дерик-херестелерин төлөөриңге—Совет күрүне 75 миллиард 400 миллион рубль капитал салышканын берген, азы ийги, үшкү дөртүк беш чылдык болгаш беш чылдык үш чылдарынын дугайында ол сорулгаларга берген рубльды каттыштыр бодарга безин, денештирген өрткөктер өзугаар азырга 10 миллиард рубльды берген.

СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумуну шийтирлеринге дүштүр көдөз ажыл-агый ажылдакчыларынын материалдыг сонургалынь дөштү сорулга-биле көдөз ажыл-агыйның бүгү-ле кол-кол продуктуларына белеткөл болгаш садан азыр эртериниң дыка белеткөл, көдөз ажыл-агый үндүрүңүг кемчөөни эөөжөткөн. Көдөз ажыл-агый продуктуларын ияваыла дузаарында колхозчуларын, ажылчынарнын болгаш албан-хаакчыларын ажыл-агыйларын 1958 чылдык январь 1-ден өргөшөтүрүп турган. Көдөз ажыл-агыйга планнаашканын чаа чуртуун чорутканы болгаш чер-черин байдаларын барымдалап турган көдөз ажыл-агый артелияны Уставынга өскөрдөлөрин киирер эртерин колхозтарга тымысанын чутула рольду ойнап, ол чөтүк бар аргаларын эки ажылчыларын херээнге колхозчуларын инициативаны калбартаан.

Көдөз ажыл-агыйны шийтирлтиг көдүрер талазы-биле партианың ажылдап кылган программаны боттандырымын

та чедимишкени дугайы даразындагы сан-мөдөөр тодаргай херестик турар. Сөөлү дөт чылдарың дүргө-зула чуртка тараанын ниити чымылды мурундагы дөт чылдарыңга дөнгөргө 27 хуу өскөн. Ол-ла үеңде дүргө-зула картофельди ниити чымылды 14 хуу, ногааларыны 39 хуу, чигар сөкөдөларын 37 хуу, ден-волокнону 91 хуу, чиг-хөвөнни 13 хуу өскөн. Малды баш саны база көзүдөн: 1954 чылдык январь 1-де чуртта 55,8 миллион баш мыйыстык бола мал, оң иштинде 25,2 миллион инектер, 33,3 миллион хаваннар, 99,8 миллион хойлар турган. 1958 чылдык январь 1-де мыйыстык бола мал 66,7 миллион баш, оң иштинде инектер—31,4 миллион, хаваннар—44,3 миллион баш, хойлар—120,1 миллион баш болуп берген. Малды баш санының көзүдөң-биле чегерелештир мал ажылчыны продуктулуу өскөн. Чөккөдөргө, малды баш санының немей өскөни барымдалаарга, өвт бүдүрер сөөлү дөт чылдарың дүргө-зула 38 хуу, оң иштинде колхозтарга болгаш совхозтарга барык 80 хуу көзүдөн, сүт бүдүрер чуртка иштинде-биле 50 хуу, а колхозтар болгаш совхозтар талазы-биле—ийи азыг батан өскөн. Колхозтарга инектерин сүт саалдын көвүлдөр талазы-биле болгаш сүт белеткөни көвүлдөр талазы-биле СЭКП ТК-ның 1955 чылдык январь Пленумунуң оваалгам хуусаа бетинде, алды чылдарың орнуга үш чылдарың дүргө-зула күөстөткөн.

Партияның ап чоруткан кемчелериниң түннелинде биестик көдөз ажыл-агыйны чамды адырларын хожуулашкынын болгаш мурундагы сайдаргай чорун ажып эртерип, ам улус көдүрүшкүндө турар. Инициативаны бир өвөс чүдүтүн экономиканын хөгжүлдесинге чаз үе-чадамын сорулгаларын барымдалаар база болза бүгү улус ажыл-агыйны өздөлдесин кайгамчык улус перспективаларын, социалист индустрияны улам ыңай шактын хөгжүлдесинге эрге-ажылдарын, ниитилеңдиг өвтүрүр херестелерин улам-на долур хандырырыңгө эргөөк чутулазын барымдалап азыр болза, чедип алдыган чедимишкенин чедип кылдыр санап болбас.

Тарааны болгаш техниктиг култураларын бүдүрерин СЭКП-ниң XX съездиниң доктаалык херестелеринге, база мал ажылчыны продукциянын чонугу ажи бүртүңгө овааштыр, өвт, сүт болгаш саржаг бүдүрер талазы-биле АКШ-ты эң чөөкү чылдарда чедер деп сорулганы шийтирлтиге негеттинип турар кемчөөдөргө көвүлдөр талазы-биле оваалгаларын күөсүлүр төлөөдө, чер ажылчыны култураларын, көдөз ажыл-агый амыдыралын механизаациянын денелин бедилер чорутуу, эртериниң болгаш техниканың чедимишкенин эки ажылчыларын, чаартычыларын дүргөлдөзүлүш негедер чорутуу хандырырыңгө эргөөк чутула. Күш-ажылды бүдүрүчүлүгү өстүрерин, шөдөрүн дүштүтүрү болгаш мал ажылчыны продуктулуун көдүрерин, көдөз ажыл-агый продукциянын бот-үенин дыка чигедирин чүдөз ажа үндөлөөш хандыры болуп.

Ниити болгаш барангың продукцияны азжок хөй өзлиң, оң иштинде тарааны күрүне белеткөдөриниң 70 ажыг хуусун, эвт болгаш сүт белеткөдөриниң үштүң ийи кезин берип турар биестик колхозтарымыс көдөз ажыл-агый бүдүргөсин улам ыңай хөгжүдесинге шийтирлтиг рольду ойнап турар. Көдөз ажыл-агыйга бүдүргөсин өздөлдө колхозтарын улам ыңай байдалында, оларын ажылчы организаастарын өскөткөндөгө, оларын материал-техниктиг суурун күштөдиргериндеп кыздарып.

Колхоз бүдүргөсин организаастап турарында, иялгыч тараа ажылчыны амгы үеде эң чутула черин машина-трактор станцияларын ээлеп турар, чүдө дөргө олар чер ажылчында кол-кол ажылдарын күөсүлүрү турар болгаш колхозтарда ол ажылдарын механизаациянын денелин тодаргайлап турар. Инициативаны сөөлү чылдарда колхозтарын угандыгы каттыштырган, оларын экономикаынын дүргө өздөлдө, көдөз ажыл-агыйны хөй адырларын улус бүдүрүлгөри кылдыр колхозтарын хөгжөөни колхозтарын бүдүрүлгө-техниктиг хандырырыңгө тургустунган чуртучу өскөрткөри неген турар.

Колхоз тургузуун улам ыңай хөгжүдөр болгаш быжылаар база колхозтарын бүдүрер продукцияны көвүлдөр сорулганы барымдалаан Совет Эвилениниң Коммунист партианың Тен Комитети машина-трактор станцияларын эде организаастаар чорукту чорударын — улус ажыл-агыйны эң чутула сорулганы кылдыр көдүрүп турар.

II.

Колхозчу тургузуугу тургузарыңга болгаш быжыкларыңга МТС-терниң ролу

1. Бүдүргөңдиг чаз, социалист аргазының тилкелесинге колхозтар чүдөз биче барангың тараачын ажыл-агыйдан өвөс, артык улус капиталыңгер чер ажылчында боттарың хайы күштүүн көргүсөн турар төлөөдө көдөз ажыл-агыйга олар өргөөк чутула турган. Ол сорулга болза биестик көдөз ажыл-агыйны муруначы машинанын хөдөз техникамын чөсөлдөзүндө шийтирлтишип шыдагымыс турган. Чүдөз амгы техниканын сурутуга ниитиниң улус ажыл-агыйны чер ажылчыны бүдүргөчү күштерин бузулг калбартып, продуктуларын эң хөй бүдүрерин хандырың база оң-биле өскө социалист өвөс көдөз ажыл-агыйны казыгы-даа системамын-биле дөнгөргө бодунуң амыдыралчы болгаш депшилдиг чорун көргүтүп шыдаар.

Совет эрге-чагыраның баштайгы он чылдарында биестик тараачынарныс бодунуң ажыл-агыйны күш-ажылдык революция чедер турган чөсөк-херестелер-биле элөөн кемчөөдиг чорударын тургузчулун. Чизээ, 1928 чылда чурттуң көдөз ажыл-агыйында 4 млн. 600 муң маш болгаш озуң андыларын, 14 млн. эт андыларын, 718 муң эт сөкөдөларын, 1 млн. 300 муң эт жатталарын болгаш дөңгүн-ле 27 муң тракторлар турган. Көдөз ажыл-агый тараа болгаш сөкөдө акаар комбайнар, тракторуң хендир дыкчыларын болгаш картофель олуртуучулары база амгы үеңге еске-даа хөй-хөй машиналарын шүүт чөк турган. Үрүмек тараачын ажыл-агыйны байдалыга тааржып турган көдөз ажыл-агыйны бүдүргө техникамы социалисттик улус чер ажылчыны быжык базамы болуп шыдаван.

Индустриализацияга ленинч угландышкынын туруштуу-биле боттандырышкан, совет улус партианың улуртулганы-биле күчүлүг социалист үлетпүрү тургускан, көдөз ажыл-агый машина туруштууну калбарган болгаш чурттуң индустриалды күчү-шыдалын быжылаары-биле чегерелештир көдөз ажыл-агыйны техника талазы-биле ажыр чөсөлдөзүңгө болгаш оң чүс-чүс чылдыг хожудыгай чорун узуткаарыга байдалы оң-биле тургускан. Чыл келген тулум-на өзүп турган көдөз ажыл-агыйны муруначы техника-биле хандырың социалист хөдөөлү-биле бедөлөрин бүдүргө талазы-биле зарылдазын күштөдир, тараачынарга кайгамчык улус революшчу саалдарын чедип турган. Миллион-киллион тараачын ажылчы чоннар күш-ажылды кийгелди база оң бүдүрүчүлүгү улус-биле бедилди турар нарын техниканы

Эш Н. С. ХРУЩЕВТУҢ илеткелиниң Тезистериниң төнчүзү

эолаарына болгаш районнарына ук чыдың агаар-бойдузуну байлалдары өөренип көөрү эргежок чугула. Ол болза планын оонадаларга чыл бүрүе чогуур чазалгаларны кириге төлөөдү ук чыдың чамдык районнарга таарымча чок байлалдары болгаш бир чамдык районнарга эң-не таарымчалык болгаш байлалдары кичөөгөйге алыр арганы бээр. Иңчээлек болза ажал-агый продукттарын беле-беткелдериниң нити хемчээли күрүнеңиң бүтү херектелиш хандыры ужуруу мааныва дүрүм болур ужурут.

Бөлө ажал-агый продукттарын беле-беткелдериниң хемчээли бүдүрүлгениң дегенден хамааржы. Машина-трактор станцияларын эде организастары тарапын болгаш өске-даа продукттарын бүдүрүни көүдүрленине таарымчалык байлалды түргүзүп турар. Колхозтарын бүдүрүлгени-техникти хандырылганын чаа системанын үзөлдө техника элөң боттуг ажылатканын турар, күш-ажыдын бүдүрүчүдү көдүрү, продукттарын бүдүрүп өсөр. Ол болза көлө ажал-агый продукттарын беле-беткелдериниң бүтү херектелиш чедире ужурут. Оң түзөлдө күрүе болза көлө ажал-агый продукттарын беле-беткелдериниң бүтү херектелиш чедире ужурут. Оң түзөлдө күрүе болза көлө ажал-агый продукттарын беле-беткелдериниң бүтү херектелиш чедире ужурут.

6. Партияның Төп Комитетиниң болгаш чазактың чогуур докталаан хүдөп алырына тодаргай саналдары ажалдан кылдыр төлөөдү. Машина-трактор станцияларын эде организастарын соонда, көлө ажал-агый продукттарын беле-беткелди моон соггаар калдыр хенирге чорудар дугайында

айтыргыны млек өөренип көөр херек. Бөлө ажал-агый продукттарын беле-беткел болгаш салып алыр өртектерин дугайында баа-ла мнчаар чугаалап болур.

7. Көлө ажал-агый продукттарын бүдүрүлгенин өзүлдө-била кады беле-беткелдериниң характерин өскөргөң турар. Амгы үедө кажан элөң хөй продукттарга чурттун херек-телишери ам-даа долду эвес хандыргынын турда күрүне район бүдүрүлгени беле-беткелдер планын докталадыр ужурга таарымчалык. Иңдыг болза-даа ол түр болушкун-дур. Ам бисте колхозтар дүргөн көдүрүлгени, оларын экономикалык хөтөң турарына таарымчалык байла түргүстүнгөн. Иңдыг болганда, чуртта бүдүрүп турар продукттарын хемчээл болза чыл бүрүдө өскөн турар. Бөлө ажал-агый бүтү продукттарын чуртун херектелиши долу хемчээлге хандыргы болган чедир четир куралаарлар түргүстүнгөн турар үе мрак эвес. Тарааны, эрти болгаш өске-даа продукттарын оларын өртө чик, чүтө дөргө оларын бот-уе-ли куу районнаран күрүе салып алыр арга тытпыш келер. Бүдүрүлгени улам калба-биле специализастарына байла ичкан түргүстүр. А специализаста болза бүдүрүлгени беле-беткелдериниң үзөлдө чорудар, күш-ажыдын бүдүрүчүдү бидер болгаш чангыстын хемчээлинге продукция бүдүрүлгенин чаргыдаларын чингелер арганы берип турары бидирит. Бир тээ продукттар хөй болур, бир тээ олар чик өртектег болур болганда уаус ак чурттаар алаар, коммунистг нити-ледин аңа чедирип турар чаагай чорун ол долу хемчээлге билген турар.

V.

МТС-терни эде организастары-биле холбаштыр партия болгаш совет органнын сорулгалары

1. МТС-терни эде организастар болгаш техниканы колхозтарга садар талам-биле бүтү эргежок чугула хемчеглер-ви белектери болгаш херек кырына боттандыры дөң оша харымсалга обкомнарга, облүкүссомнарга, автономнуг республикаларын Министрлер Чөвүдлеринге, крайком-нарга болгаш крайкүссомнарга, эвлекелден республикаларын компартияларын ТП-ларынга болгаш Министрлер Чөвүдлеринге оваажыр. Олар хамкытын мурунда калгы колхозтар боттарынын экономикаг аргаларын талам-биле бол чыдың безир тракторларын болгаш көлө ажал-агый машиналарын салып алыр бада оларын ажал-агый ажалдан чыдырлар, техниканы тытпын алыртыга калгы колхозтарга уаус хуусаа негетинери болгаш МТС-терин таламдан бүдүрүлгени-техникти хандырылганын туруп турар чуртун калды колхозтарга тур арттары ажалытын район бүдүрүлгени талам-биле хандыр өөренип көөр ужурут. Тус-тус районнард болгаш колхозтарга байлалдарын чүтө-шак мнчаар бүтү тала-биле өөренип көөр колхозтарын ажалынын чаа байдалге шилчирин чедимшикниг дозар арганы бээр.

МТС-терни эде организастары-биле холбаштыр партия болгаш совет организастарын кол кичөөгөй боттары тракторларын болгаш көлө ажал-агый машиналарын колхозтарын шуут удурунче, ажалды чазы-биле организастарына ол ажал-агыйларга практиктиг дузаны көргү-реничче мөнөөттинген турары чалаар-ла бидирит. Иңчээл-даа өң-биле кады экономикаг талам-биле кошка колхозтар бисте ам-даа бар дээрин өөренип көрөйи барыл болгаш. Ол колхозтарын мурунакчыларын дегенден дүргөн чедир төлөөдү, чөр-чөриң партия болгаш совет органнын чүтүн-дэ мурунда оларын-биле улам хөй, улам тодаргай ажалдар ужурут. Машина-трактор станцияларын септе-ге-техниктиг станциялар кылдыр эде организастарын соонда колхозтарын бүдүрүлгени болгаш техниктиг хандырылганын талам-биле чугула хөтөңдөгүлөр МТС-терге артар дээрин база билде чогуур. Партия райкомнары болгаш райкүссом-нар болза, септе-ге-техниктиг станцияларын ажал-чорудуга-кычы хун бүрү болгаш ханым-биле суудуңу кирер, оларын ажалдыг контроль боттандырар, машиналар, артык көзөлдөр, кывар чүтү болгаш өске-даа материаллар-биле колхозтарын үзүткө чок чөсөтөгүлери хандыры хөтөңдөгүлөр. Сооруга чүд диле, партия райкомнарын МТС-тер зопазынң талам-биле инструктор бөлүктөрүн дүрү-ренич соонда болгаш МТС-терни эде организастарын соонда партия болгаш совет органнын таламдан колхозтарга удурутулганын колхоз бүдүрүлгенин шилчиритип участоктарыне улам-ча чокушталган турары болур.

Партия организастары болза, машина-трактор станцияларын ажалынын төздөлдөр турар эде түргүзүлүшүн уткамын болгаш ужу-дузанын калба-биле таймырлар-лар, СЭП-ниң Төп Комитетиниң саналдарын бүтү уаустун чугаалаанын көөрү организастар, көлө ажал-агыйныг хөтөңдөргө чаз-чаа чедимшикнини хандырырчыче, көлө ажал-агый продукттарын бүдүрер болгаш белектер талам-биле 1958 чылды күрүе планын чугаажы күт-седиричче көдөңнөй ажал-инженериниң политиктиг болгаш бүдүрүлгени көдүрүшкүчү улаңдырар хөтөңдөгүлөр.

2. МТС-терни эде организастары машина-трактор станцияларын тускай эрениг болгаш механизатор кадрларын шын ажалдар дугайында өзэ сагыш салымшкыны илеретип партия болгаш совет органныга хүлөдгүн турар.

Амгы үедө машина-трактор станцияларын 186 муң удуручу болгаш инженер-техниктиг ажалдакчылар база будун чартык миллион хире механизаторлар санаттынп турар. МТС-терин эде организастарының чорудула-зында ол ажалдакчыларын хөй нуруузу колхозтарга чоруту шилчир болур. МТС-тердин трактористтерин, комбайнерлерин болгаш өске-даа ажалдакчыларын колхозтарга шилчирин колхозтарын техниктиг кадрларын күштердир, колхозчу бүдүрүлгенин техниктиг удурутулганын улам бедик чадаге көдүрер. МТС-тердин хосталым үнен тускай эрениг-лери болгаш механизаторларын оларын мергелжин барымдалап колхоз бүдүрүлгенин шилчиритип участоктарына таарымчы түргүсүн турарыне партия организастары сагыш салыр ужурут. Ложудан турар колхозтарын удурут кадрлар-биле бирги эөлөгдө быжыгалаары эрге-жок чугула.

Бол кичөөгөй машина-трактор станцияларынга кичи-лигтэн механизатор кадрларын хөвөр артырарыне бол-гаш партия организастары болза, техниканы садары-биле холбаштыр колхозтарга шилчирин трактористтерин болгаш өске-даа ажалдакчыларын эддек болгаш сагыш човангыр көөр ужурут. Механизаторларын материалды хандырыл-ганы чогуур дегенден турун дөң хемчеглер алыры эрге-жок чугула. Күш-хүңү эвеш төлөвирин колхозтар бисте ам-даа барын утуп болбас. Иңдыг колхозтарга трактористтерин күш-ажыдын төлөвири МТС-ке магалымла минимун буугаар тален тургандан куудай берип болур. Денештерилгени бодурубас болгаш механизатор кадрларын өсүмүс төлөөдү, иңдыг колхозтарга, онза байдал-биле трактористтерге болгаш өске-даа механизаторларга төлөвири машина-трактор станцияларынга трактористтерин ач турган

минимунунан куу эвес болзун дөң төлөвирин магалы-ла минимунуң докталадырын сумелесе чогуур.

Чаа байлалдары колхозтарга ажалдарын хемчээл дика калбар. Мурунда МТС директорун күүсеп турганы хөй хүлөдөгүлөрү колхоз дарагы болууга алыр. Удурут колхозчу кадрларын ролу улам-на өсөр. Амгы үениң көлө ажал-агый техниканы болгаш колхоз бүдүрүлгенин экономикалык эки билер, чүтө хун бүдүрүе ажал-херектерин эвеш, харын база бүдүрүлгенин перспективтиг хөтөңдө-лөңнөй алырларын мергелжитип тодарым шилчир белек-ведиг ажалдакчы колхоз бүдүрүлгенин багына турар херек.

Колхозтар даргаларын хөй нуруузу хемчээл улаңдып турар ажалдарын эки чорудар кылдыр белектелинген. Иңчээл-даа чаа байлалдары ажал-агыйныг удуруту чегей алаар иңдыг даргалар бисте ам-даа база бар. Ол колхозтар-га эң белектелиг болгаш дуржулгалыг, чикээ, МТС-тер директорларын болгаш тускай эренигтерин аразым-ла ажалдакчыларын сумелесе чогуур. Колхозтар бригадир-лерини ролу база дика белгилер. Моон жуурунда эргежок чугула таварымчалдык бригадирлерин составы дуржулга-лыг организастары-биле болгаш тускай эренигтер-биле докталаурун турар ужурут.

3. Район эвеноун белектелиг кадрлар-биле быжыгалаар дугайында партиянын XX съездинин шилтирерин күт-септер талам-биле коммунистг партия уаус ажалды чорутуула. Партия райкомнарында болгаш райкүссомнарда удурут албан-хүлөдөгүлөрде ам үедө уаус нуруузда орга-низастары ажалдыг чугула школаны эрген, партияны болгаш чазактыг көлө ажал-агыйныг көдүрер дугайында шилтирерин амгыларга болуңу дайныч буу-биле бот-тандырып шилчирер херек ырына көргөскөн боттарыны дуржулгалыг ажалдакчыларын турар турар. Районнарын партия болгаш совет органнын ажалдакчыларын нити билг дегенде дика бедөң. Көлө районнарын СЭП райкомнарын секретарларын 85 ажал хуузу болгаш райкүссомнардыг даргаларын 76 хуузу дөң болгаш дооспаң дөң эрениг болуп турар.

Район эвеноун быжыгалаар моон соггаар-ла обкомна-рын, крайларын болгаш эвлекелден республикаларын партия болгаш совет органнын кичөөгөйиниң төвүңе турар ужурут. Колхозтарга, совхозтарга болгаш МТС-терде практиктиг ажал-чорудуга болу күрөгүсүн, көлө ажал-агый бүдүрүлгени эки билер, масалар-биле ажалдарынга амкымдыг анык, арга-мергелжитип организастарын сагыш човангыр өстүрер болгаш районнард удурут партия болгаш совет албан-хүлөдөгүлөр дидими-биле депши-дери эргежок чугула.

Райкүссомнарын мергелжитип кадрлар-биле улам иңай быжыгалаар ам чугула ужу-дузалай. Бир эвес мурунда колхозтарын бүдүрүлгени ажал-чорудуга-кычы холбашкан хөй айтыргыларын МТС-терге шилтирел турган болза, ам ол айтыргыларын райкүссомнар шуут шилтирелээр ужу-рут. Районнарын совет органнын түргүзүп сайы-рыгайдыр талам-биле ажалды уламчылар эргежок чугула. Колхоз бүдүрүлгенин хөтөңдөргө чогуур ролу ойнаа машина-трактор станцияларын чөвүделери дүргө-биле холбаштыр колхозтарын, МТС-терин, септе-ге-техниктиг станцияларын, совхозтарын удурут ажал-дакчыларын, тускай эренигтерин болгаш бүдүрүлгени чаргыдаларын саймың райкүссомнарын чанына көлө ажал-агый айтыргыларын талам-биле бү-дүрүлгени-техниктиг чөвүделери аңа өске органнын түргү-зулгенин эргежок чугуламы тытпыш келер. Ук айтыргы-нын шилтирелерин улам сайыраңгай организастыг хен-рин тывар төлөөдү, районнарын совет органнын түргү-зуу-биле холбашкан айтыргылар дугайында санал-оңал-дарын бүтү уаустун чугаалакчышынын киирери ажык-тыг.

4. МТС-терин ажалын эде түргүзүп болгаш колхозтарын улам иңай хөтөңдөр талам-биле бүтү хемчеглерин ботта-нырына партиянын иделегит чөлөгнөй колхозтарын партия эде организастары болур, олар сөлүгү чылдарда дика эскен болгаш быжыккан. Колхозтарга коммунисттериниң саны 1954 чылдан 1958 чылга чедир 230 муң ажал киж икемей көвүдөн. МТС-тердин колхозтарга механизаторларын болгаш тускай эренигтерин кайгамчык уаус армян-ы шилчирин-биле холбаштыр колхозтарын партия орга-низастарын улам-на быжыгар болгаш колхозтарын амды-ралынын бүтү таламдары оларын саздыры өөр.

Колхозтарга ажал-херектерин байдалы дөң, оларын экономикалык улам иңай хөтөңдөр дөң, күрүне мурунга оларын хүлөдөгүлери өй-шанда болгаш бүрүн күүседири дөң бүтү коммунистерин харымсалганы бидер херек. Колхозтарга көр техниканы шын ажыгаларынче, бүтү көлө ажал-агый ажалдарын шилчирин бидеринче, мурунакчы дуржулганы, эрениг болгаш техниканы чед-имшиктерин непередеринче, чарышты калбарырынче, күш-ажыдын бүдүрүчүдү улаңгыларынче болгаш күш-ажыдын база аша-хөргөилерин эң эвеш чаргыдаларын үндүрүп турган тектар чер бүртүңдөн эң хөй продукция алырына партия-политиктиг ажал улаңган турар ужурут. Мехерелдиг сагыла-чуртуну, техниканы ажы-агыйлык, камны көрүңу бузуңу, болуңу колхозтунуң салым-чолу дөң, нитиниң ажал-агыйның көдүрүшү-

күңү дөң беле харымсалганын бузуңуа бүтү колхозчу-ларын хун бүрү кичиждери эргежок чугула. Колхозчу демократиянын чайгыш чок чорудар, колхозчуларын бо-дунуң колхозтунуң ажал-херектерин эрген башкарына улам калба-биле ажалдыр херек.

Политиктиг ажалды чугула хуралдар, лекциялар, лек-келдер чорудары-биле кызыгааралай, кийи бүртүңдө чед-ип, колхозчуларын аңгы-аңгы бөлүктөрү-биле — механи-заторлар-биле, хөвү ажалдакчылары-биле, санчылар-биле, хаван ажалдакчылары-биле оларын айтыргы негелделери болгаш эрге-ажыктарын барымдалап ажалды чорудар херек. Политиктиг ажалды чорударына болуңу үзөргө партия-жи болгаш совет актив көргөсүр ужурут.

Колхозчуларын элөң хөй кезин болуп турар анык-өскөннөй кичиждеринче партия организастары онза кич-өөгөй салыр ужурут. Партия организастары комсомол-чуларын болгаш аныктарын колхозтарын ажал-агыйныг ажал-чорудуга-кычы улам-на иделейлг хандыткан.

Совет Эвилелиниң Коммунистг партианын XX съез-дин бистин чуртувуска коммунизм түргүзүшкүңүң дег-герендиг программыны айтырдыла, чоңун кичи бүртүң-дө оңаштар продукция бүдүрер талам-биле эң-не сайы-раңгай капиталистг чурттарын төлөгүл эң кыска хуусаа-да чедер болгаш эртер ден СССР-ниң бол экономикагтиг согу-занын тайбың чарыштын орустарына шилтирелээр дөң чүткүдүгү демеселдиг эргежок чугуламын онзап дегел-дөң.

Күрүне эрге-чаргырамын дөң органныга — СССР-ниң Дөңи Советинге сонгудаларже уткуштур чорбушаң, Комму-нистг партия коммунистг түргүзүшкүңүң планыны күүсептер талам-биле болуңу ажал-чорудуга-кычы бүтү улаусту мурунча илеткен берип турар. Бүтү совет улаус-туң иделейлг дөңдөңдөң-биле партия болза, уаус ажал-агыйныг улам иңай хөтөңдөрүнче, чурттун күш-шылдын быжыгалары болгаш улаустун чаагай чорун чайгалыш чок көдүреничче, капитализм-биле экономикаг тайбың чарышка социализмниң тилкелери улаңган элөң хөй эң чугула хемчеглерин боттандырган Машина-трактор стан-цияларын төздөлтөттүн турар эде организастарын болгаш көлө ажал-агый техниканы колхозтарга садар сөлүгү чылдарда боттандырган улаустун болгаш тугу-нуг эрген башкарынын эде түргүзүшкүңүң-биле, а ол ишван өске-даа чугула хемчеглер-биле бир олуруда туруп турар болгаш кошман дивес энергия-биле көлө ажал-агыйныг көдүрер дугайында ажалды уламчылар деп СЭП-ниң XX съездинин айтышкынын дөң болуңу турар. Съездинин ол айтышкынын күүсептер дөң дем-месешпашан, совет улаус көлө ажал-агыйның хөтөңдө-зүңгө улаус чедимшиктерин чедип алган болгаш чоңун киж икем бурдуңу оңаштар ээт, сүт болган саржаз бүдүрер талам-биле Американы Катмышкан Штаттарын эң чокуу чылдарда чедер дөң ам үедө калба шимчөөкшүн непер-рөң. Чоңга аш-чөмиң, үдөгүлө чиг-этиң албөкканын түргүзүрү—бистин чуртувуста коммунистг түргүзүшкү-нүң эң чугула согузгаларын бирезиң. Ол энес согузгалы херек кырында чедип алыры бистин партияныкың кезде программаны соругамы болуп келген.

Областын социалистг Улаус революциямы бистин чур-тувуска ажалын чаргырамын эрге-чаргырамын докталай тургускаң, чөри тараачынара дачымды бергеш, аграр айтырын төгүдө бир-ле дугаарында шилтирелген, иңча-гам көлө ажал-агыйныг социалистг үзөлдөңгө эде түргүзулгенин эзенин сагаң. Совет эрге-чаргырамын баш-тайты хүнеринден, Советтерин II Бүгү-россий съезди-нин «Чер дугайында» декретти хүлөп алган үзөлдөңгө бээр-ле коммунистг партия көлө ажал-агыйныг хөтөңдө-зүңгө улаус чедимшиктерин чедип алган болгаш чоңун киж икем бурдуңу оңаштар ээт, сүт болган саржаз бүдүрер талам-биле Американы Катмышкан Штаттарын эң чокуу чылдарда чедер дөң ам үедө калба шимчөөкшүн непер-рөң. Чоңга аш-чөмиң, үдөгүлө чиг-этиң албөкканын түргүзүрү—бистин чуртувуста коммунистг түргүзүшкү-нүң эң чугула согузгаларын бирезиң. Ол энес согузгалы херек кырында чедип алыры бистин партияныкың кезде программаны соругамы болуп келген.

Көлө ажал-агыйныг калба коллективташмамын дооспаң соонда колхоз түргүзүп улам иңай хөтөңдөр бол-гаш машина-трактор станцияларын эде организастар та-ламы-биле хемчегин боттандыры социалистг көлө ажал-агыйныг хөтөңдөргө чаз онза чугула болгаш улаус ба-

комсомол организастарын инициативаны, оолдарын болгаш уругларын үзөлдө ажалдакчыларын бүтү хемчег-биле хөтөңдө болгаш дөңдөң, анык-өскөннөй кууштуру-луг негелделерин хандырар дугайында сагыш салымшкы-нын улам илереткен турар херек. Ортумак школаны доос-кан анык-өскөннөрдөн колхозтарга херектиг, маангы ма-ханалык ажалдар тускай эренигтерин белектер болгаш тускай курстарын түргүсө чогуур.

Көлө ажал-агыйныг күшүгү көдүрүшкүңүң хөтөң-дө сөлүгү чылдарда чедип алдыган улаус чедимшиктер болза, коммунистг партия шын политиканы ажалдан кыл-башпаан, массаларга бүтү организастар болгаш политиктиг ажалды соосал чок чорудун турарын күңдөң болур. МТС-терни эде организастары-биле холбаштыр туруп кел-дир чаа согузгалар массаларга организастар болгаш поли-тиктиг ажалды соосал чок сайыраңгайдыларын болгаш экиждерин партия организастарын, бүтү коммунист-терден негеп турар.

эки болур ден калдыр-даа хөвөр чөккө чугаалап болур. Амгы үениң колхозтары экономика болгаш политика тала-мы-биле социалистг улаус бүдүрүлгелер, совет түргүзүлгүн көлөдө бузулбас чөлөгнөң болур. Колхозтарын улам иңай быжыгаларын чугула чүдүлгенин бирезиң бистин көлө ажал-агыйныкы социалистг индустрияны улам хөй санын-биле хандырар турары бирги чөргөнүгү техникалык болур. Колхозтарга күш-ажыдын болгаш бүдүрүлгени шын организастары, амгы үениң техниканы мергелжитип ажалдаары—бистин көлө ажал-агыйныкы коммунистг өрүк-биле хөтөңдөр оорган хамааржы болгаш тодараты-нар кол чүдө болур. Бо айтыргыны эң эки шилтирелээр дөргө-ле боттарының холуңа көлө ажал-агыйның бүтү кол техниканы болуп болгаш ону көлөдө бүдүрүлгенин хөтөңдөрүн эрге-ажыктарына, бүтү улаустун эрге-ажы-ктарына ажалдар арганы колхозтарга тыштары болур деп коммунистг партияны Төп Комитеди санал турар.

Коммунистг партияны улаус баштыкчымы, Совет күрү-нениң үзөлдөңдөң В. И. Ленин амгыларын эң эки өрө-дөңдөй кылдыр адааң. Он чугааламын болза: «Бис амды-ралды эдөр ужурут бис, бис уаус массаларга чогадымы чоруктуң долу хосталганын бээр ужурут бис». (Чогаала-ры, т. 26, арын 229). Ол дөңдөң негелдөлөр болза, маркс-исч-ленинчи теорияны чогадымын буу-биле ажалдан бол-гаш хөтөңдүгү, улаус энес согузгалы ооруга бүтү берелери болгаш «моодактын сый шап, совет нити-ледин комму-нистг чедимшиктерин шимчөөкшүн шаптыктал турар бүтү хөтөңдөң болгаш өйү эртен чүдүлгени ажалы эр-тин турар бистин партияныкың бүтү ажал-чорудуга-кы-чың кезде орук айтыкчы сымды болуп келген, болуп турар болгаш моон соггаар-даа болур. Тракторларын бол-гаш көлө ажал-агыйныг өске-даа улаус машиналарын кол-хозтарга садар болгаш МТС-терни эде организастар тала-мы-биле саналдан турар хемчеглерин амгыларын өйү кел-ген херекелери иди үндүрүп турар, ол хемчеглер комму-нистг нити-ледин түргүзүшкүңүң бүтү совет улаус-би-ле кад ажалды колхозчу тараачынын иделейлг, чогадымы киржигелесне улам улаус дегемни ажалды чугула.

Совет улаус болза, чартыкчы улаус, түргүзүчү улаус бо-луд, бүтү дегелге дүрүм буугаар алдырыгы турар. Төгү-нүң шилчелетимнен оруктары-биле эң баштай эртер бол-гаш болуңу чуртуна социалистг нити-ледин түргүзүп улаус адар анаа оңашкан. Ам үедө совет улаус коммунист-тиг партияны удурутгалы-биле, марксизм-ленинизмди түгүчү ада-биле чедимшиктер чедимшикче бүдүрелдиг чоруп ораң. Бүтү депшилгени киж төрөгелениң чаагай сетвилги болгаш деткичезин албышаң, ажал-дунамыны кыдат улаус-биле, социалистг бүтү чурттарын улаустары-биле хол-хоулаңду түтүнүп алаш совет улаус болуңу энес согузгалың чоруп ораң.

Коммунистг партияны Төп Комитеди бо тезистерин пардылашкан, бистин чуртувуска коммунистг түргүзуш-күңүң сорулгаларын чедимшикниг боттандырына эң чугула ужу-дузалай колхоз түргүзүп улам иңай хөтөң-дөр болгаш машина-трактор станцияларын эде организастар талам-биле саналдарын эң-не шын шилтирелээр тывар төлөөдү, бо айтыргыны чугаалакчыны болгаш ажалдан кылырты иделейлг киржиринче совет улаусу кыйгырын тур.

Депутаттарга кандидаттар-биле сонгукчуларын ужуражышкылары

Март 1-де, көлө ажал шөгү доозу-лган соонда Кызылдың көлө ажал-агый техникунун даяныга хоорайнын ажалын, албан-хаакчыларын, ителе-дициянын төлөөдөгүлери СССР-ниң Дөңи Советиниң депутаттарына боттары-нын депшилди үндүрени кандидаттар С. К. Тока болгаш Д. Р. Завьялова-биле ужуражыр дөң чыганы келгенер.

СЭП Кызыл хоормунун секретары эш Киселев хуралды ажалташ, бүтүр-тарген кичиге—Курбанкың область конторынын даргазы эш Панковка өс берген.

— СССР-ниң Дөңи Советинге сонгудал-лар талам-биле политиктиг чугула кам-паны бо хүндө бистин чугула Төрөң чуртувуста калбарган — деп ол чугу-лаан. Дөңи Советке сөлүгү сонгудалар өркенден бээр дөң чылдарын дур-тунда совет улаус шилчип болгаш даштык политика талам-биле чаа-чаа чед-имшиктерин чедип алган. Бистин Тө-рөң чуртувустун бүтү делегейге ат-ал-дир болгаш саздыр-хамаарыламы ула-на өскөн.

Эш Панков күрүне эрге-чаргырамын дөңи органныга депшилтерин кандидат-тарын ажал-чорудуга-кычы тодаргай чугаалаан.

— СССР-ниң Дөңи Советинге сонгудаларын Кызыл хоорайнын ажалын чоңу бүдүрүлгени талам-биле чаа-чаа чедим-шиктерин ужуражыр дөң күженини-книг ажалдан туралар—деп көлө ажал-агый транспортун автобазанын мурунчы чолаачымы эш Житков чугу-лаан.

—Көлө ажал-агый транспортун ав-тотранспорттары социалистг чары-жыга киришкен, бирги черин эзеп, СЭП Кызыл хоормунун болгаш хоорай Советиниң күтүмүнүн шилчир Кызыл тутун алган. Бо чылдын январь айнык бүдүрүлгө планы 160 хуу күтүскөн бис.

Он иңай көлө ажал-агый технику-муну студенттин Аракча, ол школаны башкымы Котова олар чүвө чугаалаан.

Оң соонда СССР-ниң Дөңи Советиниң депутаттарына кандидаттар Д. Р. Завья-лова биле С. К. Тока олар улаус иделег са-лың бүдүрүлгени дөң сонгукчуларга өрүдү чөригерин илеретип, совет улауска, бис-тин чуртувуста коммунизм түргүзүшкү-нүң улаус хөтөңгө боттарынын бүтү күштерин, эртен билин бөрүн илеретип чугаалаанар.

Улаус-Хемниң ол талам өрнөдө Буль-тура бажыныга СССР-ниң Дөңи Совети-ниң депутатына кандидат эш Д. Р. За-вьялова-биле сонгукчуларын ужу-ражышкыны болган.

Бүдүрүлгенин киж эш Лукьянов кал-дылдаткы ажал-чорудуга-кычы дугайын чугаалааш, Кызыл